

Vastaus valtuustoaloitteeseen 21.3.2023 - Lähisuhdeväkivaltatyön kehittäminen – Partanen Ella ym.

Valtuustoaloitteen allekirjoittaneet, esittävät, että Pohjois-Karjalan hyvinvointialue kouluttaa työntekijöitä lähisuhde- ja seksuaaliväkivaltaan liittyen sekä järjestää vertaisryhmätoimintaa niin väkivallan uhreille kuin tekijöille ja toteavat, että terapiapalveluiden tulee olla niin väkivallan uhrien kuin tekijöidenkin saatavilla.

Lähisuhdeväkivalta on monitasoinen ilmiö, jonka ehkäisyyn tulee kiinnittää toimenpiteitä niin rakenteellisella kuin yksilötasolla. Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä toimiviksi todettuja työtapoja ovat puheeksi ottaminen ja kartoittaminen sekä riskiarviointi ja siitä johdettu turvasuunnitelmien tekeminen. Ensivaiheen auttaminen ja palveluihin ohjaaminen ovat osa sosiaali- ja terveydenhuollon perustyötä. Hyvinvointialueiden velvoite ehkäistä väkivaltaa perustuu Suomea velvoittaviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja perustuslakiin sekä kansallisiin toimintaohjelmiin. Lähisuhde- ja seksuaaliväkivallan ehkäisytyölle on tyypillistä verkostomaisuus.

Osaamisen vahvistamisen ja siten myös koulutusten keskiössä tulee olla lähisuhdeväkivallan ilmiön ja sen vaikutusten ja seurausten ymmärtäminen, väkivaltaa kohdanneen kohtaaminen, väkivallan tunnistaminen sekä palvelujärjestelmän tuntemus. Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä ja siihen liittyvien palvelujen järjestämisessä tulee ottaa vahvasti huomioon sekä uhrin että tekijän avun tarvelähtöisyys erityisesti huomioiden ilmiön monimutkainen luonne.

Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä käynnisti syksyllä 2022 lähisuhdeväkivallan tunnistamista, puheeksi ottoa ja ohjausta tukevan ”Tunnista lähisuhdeväkivalta”- koulutuksen (osallistujia n. 250 henkilöä) osana Tulevaisuuden sotekeskushankkeen kehittämistä. Lisäksi hankkeen toimesta on järjestetty yksikkökohtaisia infoja ja koulutusta noin 400 työntekijälle. Toiminta jatkuu edelleen syksyllä 2023. Elokuussa, 29.8.2023 järjestettiin lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön seminaari, johon osallistui 150 henkilöä hyvinvointialueen henkilöstöstä ja verkostoista. Työntekijöille tiedotetaan myös THL:n lähisuhdeväkivalta-aiheisista maksuttomista verkkokoulutuksista.

LASTA-työryhmä on kouluttanut vuodesta 2020 alkaen kerran tai kahdesti vuodessa lasten parissa työskenteleviä (kunnan, seurakuntien, hyvinvointialueen työntekijät, alan opiskelijat, osallistujia 60–200 / koulutus) lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Koulutusten painopisteet vaihtelevat koulutuskerroittain, seuraavan koulutuksen 3.11. painopisteenä on vauvaikäisiin kohdistuva väkivalta. Koulutus on maksutonta. Lisää [Lasta-mallista](#).

Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut tuottaa lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koulutussuunnitelma, jotta tulevaisuudessa säännöllinen ja jatkuva koulutus turvataan ja henkilöstön osaaminen varmistetaan. Osana hankkeen juurruttamistoimia syksyn 2023 aikana koulutussuunnitelma liitetään osaksi organisaation koulutustarjontaa, jota koordinoi osaamisen kehittämisen yksikkö. Hyvinvointialueella tehdään osaamiskartoituksia ja lähisuhdeväkivaltatyön osaamiseen liittyen on myös suunniteltu osaamisväittämiä, joiden avulla saadaan tietoa henkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeista.

Tavoitteena on, että lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä tuetaan koulutuksilla perustason, syventävän tason ja erityisosaamisen tasot huomioiden. Koulutuskokonaisuus rakentuu perehdytykseen kuuluvasta koulutuksesta, räätälöidyistä yksikkö/toimialue kohtaisista koulutuksista, ajankohtaiset teemat huomioivasta koulutuksesta,

omista sekä THL:n verkkokoulutuksista. Barnahus-hankkeella on myös jatkuvaa laadukasta maksutonta teemoitettua verkkovälitteistä koulutusta sekä maksuton verkkokoulu ([Barnahus-verkkokoulu](#)). Lisää [Barnahus-hankkeesta](#).

Intraan valmistuu syksyn 2023 aikana oma sivu koulutus/perehdytysmateriaaleille. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn intrasivut itsessään tukevat henkilöstön havaitsemista, puheeksi ottoa ja ohjausta.

Terapiapalvelut saattavat olla sekä lähisuhdeväkivallan uhrille, että tekijälle tärkeä palvelu ja tukimuoto, mutta usein tarve voi olla terapian sijaan tai rinnalla lähisuhdeväkivaltaan erikoistuneille muille avopalveluille, erityisesti kriisin alkuvaiheessa. On huomattava myös, että kaikki tekijät tai uhritkaan eivät ole terapiakykyisiä. Lasten kohdalla vanhemmille tarjottava tuki sille, että kodin olosuhteet pysyvät vakaina ja vanhemmat pystyvät olemaan lapselle turvallinen aikuinen on tärkeää, erityisesti silloin, kun väkivalta on tullut kodin ulkopuolelta.

Terapian ohella muu emotionaalinen ja psykososiaalinen tuki ovat erittäin tärkeitä ja joskus ne riittävät, eikä pitkää psykoterapiaa tarvita. Rikosuhripäivystys tarjoaa tukea ja opastusta rikosten uhreille. Oikeusministeriö on antanut 21.12.2017 tehdyllä päätöksellä Rikosuhripäivystykselle kymmeneksi vuodeksi (2018–2027) julkisen palveluvelvoitteen rikosuhridirektiivin mukaisten uhrien yleisten tukipalveluiden tuottamiseksi ja tarjoamiseksi. Näitä palveluita on tarjottava maksuttomasti ja luottamuksellisesti uhrin tarpeiden mukaisesti. Palvelujen tulee olla saatavilla jo ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen kuluessa ja tarvittavan ajan sen jälkeen. Palvelut koskevat myös uhrin perheenjäseniä. Rikosuhripäivystys tarjoaa myös emotionaalista tukea.

KELA:n kustantamaan psykoterapiaan pääsy edellyttää todettua mielenterveyden häiriötä ja psykiatrin lausuntoa. Psykoterapeutteja on tarpeisiin nähden kansallisestikin arvioiden liian vähän ja koulutus on kallista. Psykoterapian kesto KELA:n kustantamana toteutuu vuosi kerrallaan ja sitä voi saada maksimissaan 3 vuotta. Mikäli Kelan terapia ei ole riittävä, vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena toteutettava psykoterapia voi kestää lisäksi useita vuosia, tämäkin haetaan vuosi kerrallaan. Pitkät hoitajaksojen kestot ovat luonnollisesti yksi syy psykoterapeuttien riittävyyteen. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueellakin käytössä oleva terapianavigaattori tukee asiakasta ensijäsennyksessä ja navigaattorin kysymyksissä on lähisuhde- ja seksuaaliväkivalta huomioitu hyvin.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on järjestökumppanuus Pohjois-Karjalan kriisikeskuksen kanssa. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen tehoavon ja kriisikeskuksen välisessä työnjaossa on ollut se periaate, että tehoavo vastaa enemmän uhrien kanssa tehtävästä työstä ja kriisikeskukseen ohjataan enemmän lähisuhdeväkivallan tekijöitä. Kriisikeskukseen ohjautuu vuositasolla 30–50 henkilöä, jotka tulevat lähisuhdeväkivalta tulosityllä ja ovat tekijäroolissa. Suunta on ollut vähenemään päin ja Kriisikeskukset on arvioitu, että yksi syy voi olla se, että heille ei enää ohjaudu niin paljon henkilöitä, jotka eivät ole kriisikeskuksen tarjoaman avun keinoin autettavissa (avun ulkopuolella on henkilöitä, joilla prosessi jää usein kesken sitoutumis- ja motivoitumisvaikeusien vuoksi). Arviolta noin puolet kriisikeskukselle tulevista lähisuhdeväkivallan tekijöistä käy prosessin loppuun asti.

Myös Perheasiainneuvottelukeskus tuottaa Pohjois-Karjalan alueella palveluja väkivallan tekijöille ja uhreille. Palvelut ovat maksuttomia, niitä saa myös etänä. Perheasiainneuvottelukeskuksen toiminta on seurakuntien ylläpitämää.

Koulutus on hyvä keino varmistaa ja tukea työntekijöiden osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä, mutta myös muita keinoja on. Avainhenkilöiden osaaminen ja sen tehokas hyödyntäminen esimerkiksi työryhmätyöskentelyn

keinoin tukee erityisesti perustyössä toimivia. Kohderyhmälle suunnatut erityisosaamista vaativat palvelut ovat tärkeitä samoin kuin väkivallan ehkäisytyön rakenteet.

Pohjois-Karjalan keskussairaalassa Naistenkeskuksen alla toimii SERI-keskus seksuaalista väkivaltaa kohdanneiden auttamiseksi. Palvelut ovat tarkoitettu yli 16-vuotiaille ja ne toimivat ilman lähetettä ja ovat maksuttomia. Seritukikeskus ja päivystyspuhelin ovat auki kaikkina vuorokauden aikoina, myös viikonloppuisin. Keskuksessa työskentelee lääkäri, sairaanhoitaja tai kättilö ja psykiatrinen sairaanhoitaja sekä tarvittaessa myös seksuaaliterapeutti ja sosiaalityöntekijä.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on luotu rakenne Tulevaisuuden sotekeskushankkeen aikana ja tuella. Kansallisesti lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä ohjaa THL (ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille). Hyvinvointialueella toimii kolme keskeistä työryhmää: MARAK-työryhmä, joka tekee vakavan väkivallan moniammatillista riskinarviointia yksilötasolla (myös seksuaalirikokset), lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä, joka toimeenpanee kehittämistä ja tuottaa tilannekuvaa päätöksenteon tueksi. Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ohjausryhmä, joka muodostuu hyvinvointialueen asiantuntijoista ja johdosta sekä verkostojen (järjestöt, poliisi, kunnat, seurakunnat) edustajista, kokoontuu marraskuussa 2023 ensimmäisen kerran. Ohjausryhmän tehtäviin kuuluu:

- määrittää kansallisten strategioiden ja ohjelmien suuntaamat väkivallan ehkäisyyn liittyvät alueelliset tavoitteet
- käsitellä Pohjois-Karjalan tilannekuvaa lähisuhdeväkivallan osalta (ilmiö, tilastot, kehittämiskohteet)
- seurata (hyvinvointialueen) koulutussuunnitelman toteutumista
- arvioida alueen palvelupolkujen ja palvelutarpeen vastaavuutta (väkivallan uhrin, tekijän ja väkivallalle altistuneen lapsen palvelut)
- vahvistaa työryhmien kokoonpanot, toiminta-/vuosisuunnitelmat
- käsittelee työryhmien esittämät aloitteet ja kysymykset

Vertaisryhmien järjestämisessä on järjestöillä usein merkittävä ja keskeinen rooli. Hyvinvointialueen omana toimintana on turvakoti käynnistänyt 2023 alusta uhrien ryhmätoiminnan turvakodin asiakkaille. Ryhmiä on sekä aikuisille että lapsille ja ne toimivat viikoittain. Delfins ry järjestää Joensuussa ammatillisesti ohjattua vertaisryhmätoimintaa noin kerran kuukaudessa lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneille. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys Perheidenpaikka ry on hakenut rahoitusta Stealta turvakodin jälkeisten avopalveluiden tuottamiseen (2024 alkaen) ja toiminta pitäisi sisällään myös vertaisryhmätoimintaa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta on huomionnut lähisuhdeväkivallan ehkäisyn sisältöalueen järjestöavustusohjeissaan, mutta vuoden 2023 avustushakemuksissa ei ollut suoraan tähän sisältöalueeseen kohdistuvia toiminta- tai kumppanuusavustushakemuksia.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön liittyvä koulutus ja koordinointi vaatii jatkossakin resursseja. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta on lausunnossaan hallitukselle talousarviovalmistelua varten esittänyt 2 htv:n resurssia vuodelle 2024 lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön, johon myös koulutusten ja ryhmien organisointi sekä kouluttaminen kuuluisi. Lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhrien kanssa tehtävän työn resurssointia

on tarpeen tarkastella Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella jatkossakin, sillä alkuvaiheen panostuksilla pystytään tutkitusti vähentämään myöhempien palvelujen tai raskaampien hoitojen ja palvelujen käyttöä ja kustannuksia.